

FESTA DE LA TRANSHUMÀNCIA AL Penedès

FENT CARRERADA DE VILANOVA I LA GELTRÚ ALS MONJOS

Agrupació Excursionista Talaia

17 d'octubre de 1999

Un ramat en el Penedès, amb Montserrat al fons, agost 1972.

ITINERARI: Parc de la quadra d'Enveja, camí de Rocacrespa, els Sis Camins, carrerada de la Talaia, carena de la serra de Bonaire, pla de les Palmeres, coll de les Palmeres, plana de Romaní, camí de la Casa Alta, camí del coll de cal Deus, camí de coll Blanc, puig Rodó, la Plana Morta, vèrtex de la Senabra, masia de la Senabra, cal Noi, Sant Domènec de Penyafort, l'Abadal, els Monjos, mas Catarro.

Organitza: Amics del Camins Ramaders.

Col·laboren: Diverses entitats, entre les quals destaquem la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya, Ill Vegueria.

ENTITAT ORGANITZADORA DE L'ITINERARI VILANOVA I LA GELTRÚ ALS MONJOS: A. E. Talaia, seccions de Cultura i Senders.

Quan les velles poblacions de la Geltrú i Vilanova de Cubelles estaves closes dintre de les muralles, la resta de la plana era plena de sínies i camps de conreu. Aleshores, a la vora del mar només hi havies les botigues dels pescadors -de les quals es té notícia ben aviat, de l'any 1407- i un llarg estany d'aiguamolls que s'estenia des de sota Sant Cristòfol al torrent de la Pastera, l'anomenat estany de la Geltrú, mentre al capdavant del torrent de Sant Joan n'hi havia un altre, l'estany de Vilanova o de Ramusa.

Camins, llargs camins, unien les dues viles amb la platja. De la Geltrú en sortien dos, el de Sant Cristòfol i el Camí Nou, després conegut per camí de la Fassina. De Vilanova en baixaven dos més: El camí de Mar, que a l'alçada de la part baixa de la plaça dels Carros derivava en dos, el Camí Xic i el Camí Gran, restes dels quals són els carrers del Gas i de Ferrer Vidal, respectivament; el segon camí de Mar sortia de la part de migdia de la plaça Llarga i baixava pels carrers de Pàdua i de Felip Neri o dels Calderers, enllaçant amb el que venia dels Caputxins en l'esmentada plaça dels Carros, al capdavant de la qual hi havia el portal de Mar.

Pagesos, hortolans, mariners i pescadors, transitaven habitualment per aquests camins fora muralles, fins i tot diàriament, com era el cas dels pescadors i els siniers, que dormien a casa i tenien la feina allunyada. A més dels camins que hem citat,

perpendiculars a la costa, existien altres de paral·lels a la platja. Un d'ells era el camí de Sant Gervasi, que travessant tota la plana de ponent es dirigia a Adarró, franquejant el caseriu de Vila-rodona, més o menys situat prop dels Escolapis.

Altres camins d'aquestes característiques eren el moliner de Sant Pere de Cubelles -que passava per l'Aragai- i el camí Vell de Cubelles, que remuntava la Collada d'Enveja. En direcció a llevant hi havia els camins de Sitges, un d'ells per Vilanoveta i l'altre per les Roquetes; i dos camins a Ribes, el camí Vell per Xoriguera i el camí de Solers per Carro, actual carretera de Ribes.

Cap a tramuntana s'anava a l'Arboç per Rocacrespa, a Castellet per Torrelletes i a Canyelles i Vilafranca pel mas de l'Artís o pel coll de Ferras i Llacunalba. Tots eren camins de terra i pedra, custodiats per marjades fitades i molt ben conservats pels usuaris.

La torre del castell d'Enveja , 1989

Però, a més d'aquests vells camins carreters o de ferradura, també es comptava amb **Carrerades**, calçades pecuàries que dirigien els ramats dels llocs de pastura habituals als seus corrals i a la carrerada de la Cerdanya, aquesta carenejant les muntanyes de la Talaia a l'Àliga i de Cogullada al Papiol i les Gunyoles, essent la columna vertebral del Penedès vers les pastures estiuenques dels Pirineus. És evident que les demarcacions de La Geltrú i de Vilanova posseïen camps de pasturatge, com també era apta pel bestiar l'herba dels aiguamolls marítims. La gran quantitat de corrals que tenim en el municipi demostren una contrada apropiada per a l'estabulació dels ramats. Aquests corrals són els següents:

Corrals de Vilanova i la Geltrú			
De l'Apotecari	Enrunat	Del Tort	Masia
D'en Brunet	Enrunat	Del Milà	Masia
De Carro	Masia	Del Miró	Masia
D'en Cendres	Enrunat	Del Mas d'en Puig	Enrunat
Del Guardiola	Enrunat	Del Roc	Masia

Però també existien els corrals relacionats a continuació:

Altres corrals de Vilanova i la Geltrú			
D'en Canyelles	desaparegut	D'en Martí	ara masia d'en Samà
Del Caputxí	ara mas	D'en Miller	ara mas Galceran
Del Daniel	ara mas Roquer	De l'Olivella	ara masia Barreres
D'en Fuster	desaparegut	Del Padró	desaparegut
Del Galiano	enrunat	Del Plana	ara masia Bosch
D'en Pollés	desaparegut.		

A més diverses masies eren bàsicament ramaderes i feien servir els seus corrals per tancar-hi el bestiar transhumant. La presència d'un pastor entre els habitants del mas és una prova d'aquesta activitat pecuària.

Les nostres carrerades

De la platja arrencaven les dues principals carrerades: la de **Ribes Roges** i la del **Camí de Mar**, ben documentades a primeries del segle XVIII. La primera es dirigia a la **Talaia** passant pels Sis Camins i el mas Ricart. La segona travessava l'actual vila i vorejant **Enveja**, convergia amb la de la Talaia més amunt del mas d'en Palau. Una tercera carrerada enllaçava el **Prat de l'Esquerrer** –actual Ibersol– amb la de la Talaia en els Sis Camins. Altres carrerades secundàries sortien de **La Geltrú** en direcció al **coll de Ferran** i, de **Solicrup** i **Carro** al **pla de Jorba**. Totes cercaven pujar a la carrerada mare de la **Cerdanya**, la més carenada, evitant conflictes amb la pagesia.

Passem a descriure les dues carrerades més utilitzades pels pastors de la nostra comarca, la de la **Talaia** i la d'**Enveja**.

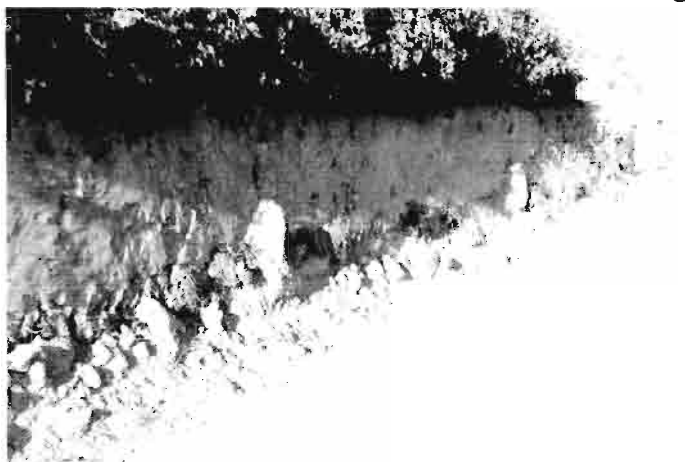
Com hem dit, la **carrerada de la Talaia** tenia el seu inici a **Ribes Roges**, aleshores sector de vinyes i camps de conreu fins a tocar platja. D'aquest camí ramader en deien "la Carrerada que va del Camí de Darró fins al mas de Palau i al Mas Ricart i la Talaia" o també "carrerada de la Serra". De la vora del mar pujava per l'actual carrer de Joan d'Àustria i travessava el camí de Sant Gervasi per seguir pel **camí de l'Ortoll**. Creuava la carretera de Cubelles en l'actual cruïlla amb el carrer del doctor Zamenhof i

Sant Joan d'Enveja, 1966

continuava pel que queda del **carrer del Molí de Vent**, lloc en travessava el camí de l'Aragai per anar a buscar la **creu de Sant Gregori** i traspasar el camí Vell de Cubelles per la **Collada**. D'aquest lloc es dirigia als **Sis Camins**, aleshores conegut per la "Creu de Joan Garí", enforcadura del camí Ral de Cub, a Ribes i de Vilanova a Rocacrespa amb la Carrerada. Aquesta, ens porta al mas Ricart i acaba ascendint **la Talaia**. Com la majoria dels camins, els marges de la Carrerada eren fitats

periòdicament es revisaven aquests elements de pedra, els quals, comptats des de la mar a la Talaia, eren 62 fites i contrafites. En el mateix document de l'any 1723 es fa un reconeixement i fitació de la "Carrerada que va del Camí de mas a Sant Joan i al Mas Ricart". Aquesta ruta l'iniciava "vora lo **Camí de Mar**" -actual carrer de Ferrer i Vidal- i pujava per camins on avui hi ha la Pirelli, fins al "Camí de **Ramusa**" (camí de l'Estany), per travessar el "Camí de Darró" o de Sant Gervasi on avui existeix el col·legi Pompeu Fabra i continuar per la **rasa d'en Miquelet**, en aquell temps "carrerada i torrent". Una vegada a **Sant Joan**, travessava el Camí Vell de Cubelles per agafar el **camí de Rocacrespa** i el del **Fraig**, lloc on creuava "lo Camí Real de Tarragona", per acabar unint-se amb la de la **Talaia** en el coll del Fraig, a tocar el dipòsit de l'Aigua Vella, a les envistes del mas Roquer. Aquest camí ramader disposava de 63 fites, algunes

Fites de carrerada abans d'arribar al Fraig, 1990

d'elles fa pocs anys existents en el tram de Sant Joan al Fraig. El camí "d'Enveja a la muntanya" es documenta des de l'any 1589 i el 1726 encara es deia "Carrerada d'Enveja". Avui, per tal d'arribar als Monjos, farem carrerada fins dalt de la Talaia i baixarem per la que feien a l'altre costat en pujar al muntanyam del prelitoral penedesenc. Bona caminada a tots.

De Vilanova i la Geltrú a la carrerada de la Cerdanya

La concentració és en el parc de la **quadra d'Enveja**, a l'entorn de la torre i l'ermita de Sant Joan. El lloc, quadra i castell d'Enveja pertanyien al terme del castell

Capelleta amb indicació de tres camins, 1969

de Cubelles, però l'any 1363 esdevingueren de la parròquia de Sant Antoni de Vilanova. La llegenda de la conquesta de la torre i posterior erecció de l'ermita per escaure el fet el dia de sant Joan de l'any 1125, no té cap fonament històric, perquè el territori era totalment cristianitzat des del segle X. Però, de fet, les primeres referències del lloc són de l'any 1278, només quatre anys després de la carta de població de Vilanova. I el 1290, Bernat de Castellbisbal deixà un llegat

a la capella de Sant Joan d'Enveja. En el cens de 1365-70 és té la primera notícia de la "quadra d'Enveja" i fins l'any 1421 no es documenta el castell. Des d'aleshores sovintegen les dades de la desapareguda fortalesa, amb aquesta denominació el 1435.

D'aquest castell encara se'n parlava l'any 1758, mentre la jurisdicció de la quadra era recordada a mitjans del segle passat.

D'aquest històric indret sortia "la **Carrerada** que va del **castell d'Enveja** a la muntanya " (1726). Aquesta expressió evidencia la importància del lloc pel que fa a la ramaderia. Però no farem aquest itinerari, sinó el d'una "carrerada vella", la del camí de Rocacrespa, molt ben fitat fins més enllà del Juí del Moro, camí que ens porta a la cruïlla dels **Sis Camins**, paratge que acull un mercat dominical a l'aire lliure, de gran acceptació veïnal.

D'aquesta cruïlla s'anava a Rocacrespa, caseriu mil·lenari receptor de ramats transhumants, com demostren els documents que serveixen a l'arxiu. La família Roviroso portava els comptes de tot el que és referia a pastors i bestiar que passava per casa seva.

Cabres, ovelles, moltons, borrecs, bacives, segalles, sal pel bestiar, un llarg vocabulari de l'ofici tot el Penedès, la Segarra, el camp de Tarragona, etc. A la vegada, informava d'altres centres ramaders de casa nostra: Solicrup, a torre del Veguer, el mas d'en Palau, el mas Ricart, Segarrulls, etc.

Capelleta en un encreuament de camins remaders, 1967

Nosaltres, en els **Sis Camins**, davant del **mas d'en Palau**, escollim la **carrerada de la Talaia**, actualment asfaltada. Travessada la carretera de l'Arboç –construïda a darreries del segle passat-, el camí passa pel davant del **mas Roquer** –antic corral del Daniel- i segueix vers el **mas Ricart**, enforcadura amb el camí de Cubelles a Canyelles pel molí del Salze. Ara, un pont damunt l'autopista ens deix passar per pujar a la Talaia, deixant el portal del Roc a mà dreta –entrada a un camp de golf instal·lat en terres del vell **corral d'en Roc**-, mentre a mà esquerra deixem l'antic camí de **Rocacrespa**.

La Casa Alta, 1978

Després de la cremada de l'any 1988, a la muntanya només han quedat mates, coscons i bargallons. Amb tan poca vegetació es veuen prou bé el rasclers carstics del sòl garrafenc. Tot pujant per corriol costerut i pedregós, entrelluquem Rocacrespa a la part esquerra i el mas Roig a la dreta. **La Talaia** té 280 metres d'altura i és un dels llocs més elevats del municipi, confluència dels termes de Vilanova i la Geltrú, Cubelles i

Castellet dels de l'any 1363, data de la creació de la parròquia de Sant Antoni Abad. Aleshores, la muntanya era anomenada **Reembres**, però per Talaia ja es documenta l'any 1358, cinc abans de posar-hi els "mollons, sive fitas" termenals parroquials.

En el cim comencem a caminar per la **carrerada de la Cerdanya**, en direcció a la serra de l'Àliga, planejant en certs moments, però pujant en altres. Altes torres elèctriques ens acompanyen. Són d'alta tensió i procedeixen de l'hòrrida Tèrmica. També trobem amuntegaments de pedres sobreres dels camps de conreu desapareguts. Són clapers, que algunes vegades serveixen de fita en les delimitacions de propietats.

Des de l'incendi, ha crescut una bona població d'arboç. Ara és el temps de collir les "cireres de pastor", fruit que devia ésser una menja habitual d'aquestes persones de vida solitària. Fent camí, albirem el Pantà i més enllà les masies ramaderes de la **Casa Alta** i **can Cassanyes**, ambdues enrunades. Pujant el turó del **Coscó**, de 298 metres, hi torna a viure una magnífica pineda rebrotada. Restes de marjades de carrerada es van observant pel damunt de la **serra de Bomaire**, fins arribar al **pla de les Palmeres**, a 303 metres d'altitud, cruïlla de camins amb gran aglomeració de bargalló o margalló, com diuen fora de la nostra comarca. El topònim mil·lenari "ipso bargallone", documentat l'any 999 en un llibre del bisbat, era l'afrontació de Castellet amb la "Marítima d'Olèrdola", és a dir, els actuals municipis de Cubelles, Vilanova i la Geltrú i Ribes. Per cert, en aquesta època, el bergalló té el seu fruit ben madur, el conegut "pa de llop o de guineu", molt semblant al dàtil. Girem a l'esquerra en direcció al **coll de les Palmeres**, a 271 metres, punt de naixement d'un brancal del **fondo de la Carçosa** (tributari del Foix) i d'un ramal del **fondo del Teixidor**, inici del **torrent de la Pastera**, antiga partió dels termes dels castells de Cubelles i Ribes, que despès ha estat la línia de divisió de les viles de Vilanova i de la Geltrú.

Circulem per la **plana del Romaní**, a 330 metres, a les envistes de la **Casa Alta**, deixem el camí de **Torrelletes** per **can Balaguer**, per girar a la dreta pel camí de Canyelles pel **coll de cal Deus**. D'aquest trajecte en fem ben poc ja que volem anar cap el nord. Així, abandonem la carrerada de la Cerdanya en aquest punt.

De la carrerada de la Cerdanya als Monjos

Un sender carener surt de l'enforcadura amb el camí de la Bovera. pugem fins a la **Serra del Pi de l'Homenot**, de 400 metres, i d'aquí seguim una mica més a llevant, ara planejant, per sota el **puig de Romagosa**, que té 430 metres. Enllacem amb un corriol que ve per la dreta i ens adreça al **coll Blanc**, de 384 metres, línia fronterera de Castellet amb Olèrdola, ratlla que resseguim pel **serrat de les Tres Partions**, presidit pel **puig Rodó** que té 409 metres, cim coronat per munts de pedres. A la Dreta tenim el fondo de

Capella romànica de Santa Maria de la Senabra, 1998

Sant Andreu, que baixa a la Vall d'Olèrdola, i a l'esquerra neix el fondal de la **Pòpia**. Iniciem un recorregut per la **plana Morta**, gairebé tota del terme de Santa Margarida i els Monjos. A banda i banda tenim desnivells de consideració. La planura és migrada de vegetació i dóna nom a l'indret. En el **turó dels Alaberns** trobem el camí que de la Vall portava a les Masuques. El camí que fem és molt aeri, propi dels remats. La plana s'acaba en el **vèrtex de la Senabra**, de 371 metres, però la carrerada segueix baixant pel llom de la muntanya, baixant recte i carener fins al caseriu de **la Senabra**, la "ipsa Sinapi" de la consagració de Sant Miquel d'Olèrdola de l'any 992. Sinapi o Senabra volen dir "mostassa borda". L'actual grafia catalana apareix l'any 993, amb "e", no com ara que es veu sovint amb "a", anomalia començada en el segle XV.

La Senabra formava part del terme del castell d'Olèrdola i d'ella es tenen moltes notícies històriques. pel que fa a l'església, no es tenen dades fins l'any 1306, però sens dubte és molt anterior, ja que els elements arquitectònics indiquen una construcció de principis del segle XIII. La planta, l'absis i la porta dovellada li configuren un magnífic exemplar de romànic penedesenc. En el seu interior hi figura la data de la restauració de 1630.

Sant Ramon de Penyafort 1998,

Marxem del lloc pel seu camí d'accés, fins a trobar el camí de Sant Domènec. Aquest el seguim a la dreta, per travessar el **torrent de la Senabra** i passar per **cal Noi**, caseriu construït a mitjans segle passat. poc més enllà s'aconsegueix el **convent de Penyafort**, nucli on hi va néixer Sant Ramon, l'any 1185.

Penyafort era lògicament una penya fortificada, de l'antiga força de la qual només en queda una torre rodona i una llenços de mur. Posteriorment, a la primitiva casa se li annexaren una capella en

honor del Sant (1602) i després s'hi bastí el convent (1603), restant tot tancat dintre d'un baluard que porta la data de 1609. Capella i convent existiren com a tala fins el 1835, essent abandonat per l'exclaustració, però l'església continuà oberta al culte fins a la primera meitat del segle XX. Sant Ramon, que morí el 1275, era un savi canonista de l'ordre dels pares predicadors i fou conseller del rei Jaume I i del papa. La seva canonització s'esdevingué l'any 1601, quan Penyafort era del senyor Joan d'Espuny, que cedí la casa per construir-hi el convent.

Una pista encimentada, que passa a gual el torrent, baixa per creuar el Foix, enfront del **molí de l'Abadal**, també conegut per de **Malamort**. Ara, el conjunt és una masia molt ben restaurada, que té interessants detalls del passat. La primera notícia és de l'any 1350.

Molí de ca l'Abadal, 1998

De ca l'Abadal fem via a la fàbrica de cartró Ondunova i continuant a la dreta pel costat del ferrocarril, s'arriba a la carretera d'accés a la fàbrica de ciment Uniland. Girant a l'esquerra per aquest vial i abans d'arribar a la carretera N-340, a la dreta hi ha un carrer que passa pel **pla de l'Estació**, d'on podem continuar fins al poble dels **Monjos**. El **mas Catarro** és a la part del darrera de la població, no lluny del riu Foix.

Desitgem que la caminada hagi resultat profitosa i ens hagi recordat algunes coses del passat. Per molts anys a tots.

Vicenç Carbonell Virella
soci de l'A. E. Talaia

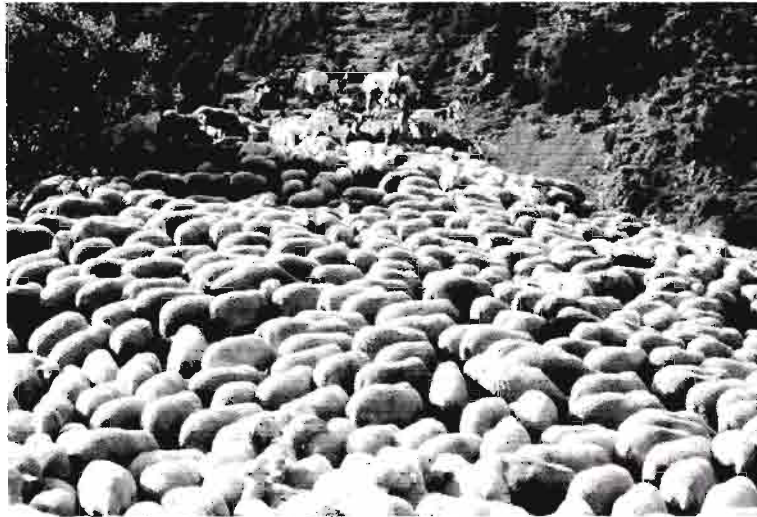
Bibliografia

1.- Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú, publicació periòdica a l'HORA DEL GARRAF, a partir del 6 de juny de 1997. Vegeu el números següents: 181, La Carrerada. 280, Enveja. 282, La Carrerada d'Enveja. 75, el Bergalló. 615, coll i pla de les Palmeres.

2.- Relat de la V Caminada Popular de Vilanova i la Geltrú del 31 de gener de 1993: LA Caminada puja a la Talaia. A. E. Talaia.

3.- Relat de la VIII Caminada Popular de Vilanova i la Geltrú del 28 de gener de 1996: La "Quadra" de Rocacrespa. A. E. Talaia.

4.- Relat complementari de la XL Marxa d'Orientació per Descripció del 15 de març de 1998: Santa Margarida i els Monjos. A. E. Talaia.

Remat d'ovelles i cabres als Pirineus, 1999